

Rapport

Lokalt inriktat arbete för att förebygga och motverka kriminalitet och drogmissbruk bland unga.

Hur utvecklar vi arbetet i Farsta?
Vad lära av Skarpnäckslyftet?

Rapport från Beställaravdelningen
Farsta stadsdelsförvaltning

Lokalt inriktat arbete för att förebygga och motverka kriminalitet och drogmissbruk bland unga.

Inledning och uppdrag

Stadsdelsnämnden i Farsta fick i slutet av föregående verksamhetsår en redovisning av ”Skarpnäckslyftet”, ett trygghetsskapande projekt vilket pågick mellan 2009 och 2015 i Skarpnäck och därefter kom att införlivas i stadsdelsnämndens ordinarie verksamhet. Målet för Skarpnäckslyftet var att öka känslan av trygghet för boende i framförallt områdena Bagarmossen och på Skarpnäcksfältet, samt att verka stödjande för ungdomar och deras familjer. Verksamheten riktade sig till ungdomar under 18 år och till unga vuxna i åldrarna 18-24 i Skarpnäcks stadsdelsförvaltning.

Med anledning av detta gav nämnden förvaltningen i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett ”Farstalyft”. Enligt nämnden handlar det om att ta ett samlat grepp om trygghetsinsatserna lokalt och stödet till ungdomar där förvaltningen samverkar med ett stort antal lokala samarbetspartners som polis, hyresvärdar och organisationer. Målet är att öka känslan av trygghet i ett område samt skapa utvecklingsmöjligheter, sysselsättning och jobb för ungdomar.

I föreliggande rapport redovisas resultatet av förvaltningens uppdrag.

Tillvägagångssätt

Förvaltningen har inom ramen för detta uppdrag dels intervjuat personer som på olika sätt varit nära involverade i Skarpnäckslyftet och dels gått igenom de utvärderingar av projektet som Ersta Sköndals Högskola genomfört. Därutöver har förvaltningen intervjuat chefer och personal inom stadsdelsförvaltningen och representanter hos externa samarbetspartners i Farsta om deras bild av läget i Farsta. Även en inventering av de befintliga resurser som finns i Farsta gällande stöd till ungdomar har genomförts.

Rapportens innehåll

- Beskrivning av Skarpnäckslyftet samt vad som lyfts fram som framgångsfaktorer.
- Sammandrag av utvärderingarna från Ersta Sköndals Högskola.
- Lägesbilder och behov som finns i Farsta och som framkommit i intervjuerna med medarbetare och samverkanspartners.
- En genomgång av de resurser som redan finns i Farsta gällande trygghet och stöd till ungdomar
- Vad lära av Skarpnäckslyftet?
- Sammanfattning och Reflektion

Skarpnäckslyftet

Skarpnäckslyftet har beskrivits på många sätt av de intervjuade, såsom ett utvecklingsprojekt, ett trygghetsprojekt, särskild förvaltning från Stockholmshems sida, akuta behov av trygghetsskapande arbete i Bagarmossen utifrån ungdomskriminalitet och missbruk samt som en arbetsmodell och del i en handlingsplan för barn och ungdomar inom Skarpnäcks stadsdelsförvaltning. Skarpnäckslyftet är således en mångfacetterad verksamhet och innehåller många olika former av insatser och samarbete som inte till fullo kan beskrivas inom ramen för denna rapport. Nedan följer dock en beskrivning av huvuddragen i Skarpnäckslyftet.

Bakgrunden till Skarpnäckslyftet var att flera parallella startats upp i området och pågick samtidigt utan någon direkt koppling till varandra, där såväl Stockholmshem som socialförvaltningen i Skarpnäck och polisen arbetade för att komma till rätta med en problematik av otrygghet, skadegörelse och hot och våld som kunde relateras till ungdomsgrupper. Många invånare hade kommit att känna sig alltmer otrygga när de vistades på allmänna platser samtidigt som ungdomarnas situation uppmärksammades med anledning av tilltagande kriminalitet, missbruk, sysslolöshet och social problem

Stockholmshem hade redan 2007 beslutat om så kallad särskild förvaltning för området och flyttade ut sin förvaltning och serviceavdelning till Skarpnäck. Det fanns omfattande problem med gängbildningar, hot och skadegörelse där ungdomar höll till i portarna och skrämde såväl personal som andra hyresgäster framförallt i Bagarmossen men också på Skarpnäcksfältet.

I Bagarmossen hade ungdomarna i princip tagit över torget vilket medförde rädsla och otrygghet för de som bodde, och vistades i området. Det var till och med svårt att få nya hyresgäster att flytta till området. Den ökade kriminaliteten bekräftades också av polisens brottsregister.

År 2008 genomförde socialförvaltningen en trygghetsmätning, som sker vart tredje år, i det aktuella området och den visade en upplevd otrygghet på 40% hos de personer som ingått i mätningen. En motsvarande trygghetsmätning som gjordes 2011, efter ett par års projektarbete visade att den upplevda otryggheten hade sjunkit till 10-15%.

Stadsdelsförvaltningen hade ungefär samtidigt, 2008 påbörjat arbetet med att ta fram en handlingsplan, (2009-2012), som var ett led i ett utvecklingsarbete för barn och unga i Skarpnäck med syftet att bland annat pröva nya arbetsmodeller när det gäller stöd till ungdomar och unga vuxna i Bagarmossen och Skarpnäck.(utvärderingen del 2 sid 76-77) Socialtjänstens institutionsplaceringar med stöd av LVU, lagens om vård av unga, hade ökat under en längre period och i handlingsplanen ingick att utveckla det förebyggande arbetet, minska antalet placeringar på låst institution och stoppa nyrekrytering till kriminell verksamhet.

Parallellt med detta hade Stockholmshem startat upp Bagishuset, som var ett så kallat allaktivitetshus i Bagarmossen i syfte att stävja den rådande problematiken med utagerade ungdomar. Så småningom inledde Stockholmshem ett samarbete med stadsdelsförvaltningen. Samarbetet intensifierades när Stockholmshem överlät själva driften av Bagishuset till stadsdelsnämnden.

Samarbetet kring Bagishuset blev själva starten för projektet och i samband med detta myntades namnet Skarpnäckslyftet.

Projektet utökades sedan genom att en mötesplats för unga vuxna, Bagisgården, startades upp. I samband med detta anlätades Stiftelsen å Rätt Väg (SPRV) som kom att ansvara för verksamheten på Bagisgården kombinerat med ett uppsökande arbete i området.

Samarbetet mellan stadsdelsnämnden, Stockholmshem och SPRV utvecklades dels kring Bagishuset för ungdomar upp till 18 år och dels kring Bagisgården för ungdomar från 18 år och kom tillsammans med polisen, som också involverats, att bli basen för projektet. Polisen hade också startat ett lokalt poliskontor i området. Poliskontoret lades sedan ner 2015 i samband med polisens omorganisation.

Verksamheten i Bagishuset och Bagisgården innebar också en start för en utveckling av så kallade områdesvärdar. Områdesvärdar innebär att ungdomar eller unga vuxna blir anställda med uppdrag att arbeta trygghetsskapande och tillsammans med SPRV: s personal vara synliga på offentliga platser kvällar och helger.

Skarpnäckslyftet har bestått av olika insatser och samarbeten på flera olika plan. Förutom det intensiva och aktiva samarbetet mellan förvaltning, bostadsbolag, polis med flera, med en ständigt uppdaterad lägesbild för att tidigt upptäcka och sätta in insatser mot uppkomna oroshärdar i området, kännetecknas Skarpnäckslyftet av många typer av insatser såväl riktade mot enskilda ungdomar som grupper av ungdomar. Mycket har handlat om att söka kontakt och bygga relationer med ungdomar, genomföra fritidsaktiviteter av många olika slag samt av att samverka på många olika plan. Till stora delar har det som genomförts inom ramen för Skarpnäckslyftet växt fram i en ständig dialog mellan de inblandade och utifrån de erfarenheter man allteftersom i arbetet har fått. Arbetet och samarbetet kan beskrivas både som reaktivt genom att man snabbt kunnat initiera insatser när ungdomsproblem uppstått och proaktivt genom att man haft en pågående dialog om hur det förebyggande arbetet ska bedrivas och utvecklas.

Organisatoriskt fanns i Skarpnäckslyftet en styrgrupp på strategisk nivå och en projektgrupp på operativ nivå. Under projekttiden fanns även en referensgrupp med förvaltningschef och representanter för stadsdelsnämnden.

I styrgruppen ingick avdelningschef för Individ och familjeomsorgen, enhetschef för Resursenheten (barn och ungdoms öppenvårdsinsatser), enhetschef för utredningsenheten sociala barna- och ungdomsvården, representant för polisen, preventionssamordnare samt representanter för SPRV.

Projektgruppen bestod av enhetschefen för Resursenheten, representanter för SPRV samt representanter för bostadsbolagen Stockholmshem och Svenska Bostäder och representant från polisen. Vilka som deltog i styr- respektive projektgrupp var dock relativt flexibelt och kunde variera över tid.

Sammandrag av intervjuer med aktörer inom Skarpnäckslyftet

De intervjuade från Skarpnäck är:

Avdelningschef för Individ och Familjeomsorgen,

Enhetschef för Resursenheten,

Representanter SPRV,

Distriktschef, distrikt sydöst Stockholmshem

Lokalpolisområdeschef och kommunpolis för kommundelen där Skarpnäck och Farsta ingår.

Två representanter från Socialförvaltningen, utredare och projektledare.

Doktorand vid Ersta Sköndals Högskola, och en av utvärderarna av Skarpnäckslyftet.

Nedan följer ett sammandrag av intervjuerna med fokus på de upplevda framgångsfaktorerna.

- Projektet och samarbetet har en genomtänkt organisationsform som förenklar samordning och samsyn.
- Fritiden, socialtjänsten, bostadsbolag och polisen verkar i mycket nära och fortlöpande samverkan
- Styrgrupp och projektgrupp är mycket synkroniserade och samspelade.
- Det fanns under projekttiden en referensgrupp bestående av lokala politiker som representerade nämnden. I denna grupp deltog även förvaltningschefen. Det var viktigt att politikerna och högsta ledningen på nära håll kunde följa arbetet i projektet.
- Det finns en sammanhållen projektgrupp med ”rätt personer” och lagom många till antalet som träffats tätt och regelbundet. Öppna kanaler till högre chefer vid behov präglar verksamheten.
- Att upphandla SPRV var en betydande framgångsfaktor, stiftelsen som har stor erfarenhet av arbete med ungdomar samt även erfarenhet att arbeta med lite okonventionella metoder. SPRV jobbar relationsskapande, uppsökande, utbildande och är flexibla med arbete på tider utanför ordinarie kontorstider.
- Det finns många engagerade personer, eldsjälar som litar på varandra. En pådrivande ledare och modiga chefer från socialtjänstens sida har varit viktigt för sammanhållningen och drivet för verksamheten framåt. Det finns en gemensam målbild där alla vet vad som gäller, ett ”VI- tänk” har genomsyrat Skarpnäckslyftet.
- Det finns en öppenhet och en varsam hantering av sekretessen. Sekretessen löses av ungdomarna själva genom exempelvis sekretessmedgivande.
- Arbetet med ungdomarna i stadsdelområdet samt på Bagishuset och Bagisgården har skapat bra förebilder för såväl yngre som äldre ungdomar. Att nå kontakt med föräldrarna är en viktig del av arbetet.
- Projektgruppen är fortfarande mycket flexibel och kan agera snabbt vid behov, exempelvis kan Bagisgården öppnas på senare kvällstid om så behövs. Det finns alltid någon att ringa till!

- Detta att utbilda och ha Trygghetsvärdar/Områdesvärdar, istället för fältassistenter eller kvalificerade kontaktpersoner i det uppsökande arbetet, har varit framgångsrikt. Utbildningen som bland annat innehöll risk- och konflikthantering, brandkunskap, dokumentation, lag och rätt var betydelsefull och uppskattad. Att inrätta områdesvärdar var en viktig faktor för utvecklingen av Skarpnäckslyftet. Områdesvärdarna är anställda av SPRV som svarade för utbildning av värdarna tillsammans med polisen. Värdarna jobbar tillsammans med vuxna från SPRV och aldrig ensamma vilket skapat en tillit för det uppsökande arbetet och stärkt samarbetet med polisen. Värdarna har tydliga arbetsuppgifter med tydliga krav.
- Mötesplatser även för unga vuxna, vilket gjort att de också fått vara med och ta ansvar för att skapa aktiviteter, har varit betydelsefullt. En gård för ungdomar över 18 år är en viktig plattform att utgå ifrån i arbetet.
- Samutnyttjande av lokaler, parklek på dagtid och ungdomsgård på kvällstid har fungerat väl.
- Sociala insatsgrupper (SIG) har varit en viktig del i Skarpnäckslyftet. Flera av de SIG fångat upp har fått chansen att pröva på att bli områdesvärd.
- Det har varit viktigt att arbeta med två spår samtidigt som syftar till att utveckla både det förebyggande arbetet för att minska otrygghet med kriminalitet och drogmissbruk samt myndighetsarbetet för att minska antalet ungdomsplaceringar.
- Ekonomiska resurser. Stockholms hem har på ett betydande sätt bidragit med ett antal miljoner, varav de flesta gått till att finansiera SPRV-s arbete och områdesvärdarna. Stockholms hem har därigenom fått snabba återkopplingar i form av dagliga rapporter om olika förseelser såsom skadegörelse och bråk i fastigheter vilket medfört att det gått att reparera och åtgärda snabbt och att boendesituationen för hyresgästerna i området blivit lugnare.
- Långsiktighet och uthållighet över tid är mycket viktiga framgångsfaktorer.
- Starten av ett poliskontor i området gav tyngd åt arbetet. Poliskontoret startades runt 2008 men lades ner 2015 i samband med den nya polisorganisationen.

Sammandrag av utvärderingarna från Ersta Sköndals Högskola

Ersta Sköndals Högskola har utvärderat skarpnäckslyftet vid tre tillfällen.

Den första var en formativ utvärdering, en processutvärdering för att stödja projektets fortsatta utveckling och definiera vad som gjordes och hur det gjordes.(2014) Den andra utvärderingen syftade till att undersöka om Skarpnäckslyftet lyckades uppfylla båda sina målsättningar: att öka känslan av trygghet och verka stödjande för ungdomar och deras familjer. (2015) I den tredje var syftet att försöka se hur projektet utformades i relation till den praktiska forskningen på området.

Den formativa utvärderingen granskade processer och arbetssätt inom projektet och gav stöd för fortsatt utveckling av Skarpnäcklyftet och för liknande projekt.

Den andra utvärderingen, som var ett försök att se om projektet uppfyllde sina målsättningar, kunde konstatera att tryggheten och upplevelsen av ordningsstörningar hade förbättrats på ett radikalt sätt i Bagarmossen och Skarpnäcks under den tid som Skarpnäckslyftet pågått. Dock gick det inte att med säkerhet uttala sig om i vilken utsträckning Skarpnäckslyftet påverkat denna utveckling. De unga man inte kommer i kontakt med inom Skarpnäckslyftet har man

antagligen endast marginell påverkan på annat än indirekt. Dock visade utvärderingen att man utvecklat ändamålsenliga arbetssätt med forskningsstöd och att det därmed var högst troligt att man förebyggt brottslighet och social problematik när det gäller de unga man kommit i kontakt med.

Ungdomsgårdarna Bagishuset och Bagisgården, Stiftelsen på Rätt Väg samt områdesvärdarna antogs bidra till att den tidigare negativa situationen förbättrades.

Den tredje utvärderingen har granskat den praktiktäna forskning som finns inom området samhällsarbete och ställt detta i relation till det arbete som genomförts inom ramen för Skarpnäckslyftet. I forskningen finns redovisat resultat från olika former av samhällsarbete som genomförts på olika håll i världen och visat sig varit framgångsrikt. Mycket av det samhällsarbete som fungerat handlar om att stärka den så kallade kollektiva förmågan i ett område, ju högre kollektiv förmåga det finns inom ett område, desto fler invånare som upplever att de är trygga. Ett utåtriktat brett samhällsarbete behöver således inriktas på att öka den kollektiva förmågan i området. Denna mycket praktiktäna forskning pekar ut en process där följande inslag medvetet kan användas för att öka den kollektiva förmågan och därmed minska brottslighet och otrygghet: a) Uppmärksamma de lokala problemen. b) Uppmuntra till möten mellan olika befolkningsgrupper. c) Involvera lokala ledare. d) Arbeta med stegvisa förbättringar eftersom de stimulerar framgång. e) Underlätta egenorganisering bland medborgarna. f) Samverka med lokala aktörer.

När Ersta analyserat Skarpnäckslyftet utifrån denna process framstår det ganska klart att man inom projektet valt att arbeta på andra sätt än de som inom denna praktiktäna forskning utpekats som viktiga för att höja den kollektiva förmågan. Skarpnäckslyftet har istället koncentrerats kring att öka tryggheten genom att minska de sociala ordningsstörningar som orsakats av ungdomar. Detta leder till ett tydligt målrelaterat arbete men risken är att de långsiktiga effekterna av arbetet kan utebli.

Lägesbild i Farsta

De flesta av stadsdelarna i Farsta stadsdelsområde uppfattas över lag som relativt trygga. Det framgår i en gemensam lägesbild över stadsdelsområdena framtagen i december 2016 av Farsta stadsdelsförvaltning och Lokalpolisområde Farsta.

Det finns dock några platser i vissa områden där känslan av otrygghet och rädsla är framträdande och som uppvisar en högre grad av brottslighet. Dessa platser finns i Farsta, Farsta Strand, Fagersjö och Hökarängen.

Otrygghetsfaktorer som utmärker sig är vissa ungdomar i grupp med negativ och aggressiv attityd. Andra otrygghetsfaktorer kopplade till brott är narkotika, kriminella grupperingar, personrån, skadegörelse, inbrott och trafikrelaterad brottslighet. Misshandel och hot om våld är ytterligare otrygghetsfaktorer kopplade till ungdomsgång på vissa platser i dessa områden.

I Farsta Strand och Farsta Centrum upplevs oro för de grupper av ungdomar som hänger vid pendeltåg och tunnelbana samt vid torgen i centrum och där hotfulla situationer uppstår. Brottsligheten förekommer då främst i anslutning till centrum och kollektivtrafiken och bidrar till rädsla för att gå ut eller passera områdena främst på kvälls- och nattetid.

Det öppna missbruket av narkotika och alkohol är tydligast i Farsta och Hökarängen.

Oroande är också nyrekryteringen av yngre personer till kriminella miljöer och befintlig kriminell verksamhet som äldre ungdomar är aktiva i vilket framgår av den sammanfattande analysen i den gemensamma lokala lägesbilden, bilaga 3 i Samverkansöverenskommelsen.

Lägesbilden beskriver således att våldsbrotten och narkotikaproblematiken främst är kopplat till olika ungdomsgäng och befintliga kriminella grupperingar vilket resulterar i en betydande otrygghetskänsla för de som bor och vistas i dessa områden. Utöver denna lägesbild har kompletterande bilder av problem relaterade till grupper av ungdomar och unga vuxna framkommit, som både samstämmer och delvis skiljer sig, i de företagna intervjuerna med medarbetare och övriga aktörer i Farsta.

Nedan följer ett sammandrag av dessa intervjuer samt ett sammandrag av Farstas nuvarande insatser och arbete kring trygghet och stöd till ungdomar.

Sammandrag av intervjuer med aktörer i Farsta.

De intervjuade från Farsta är:

Säkerhetsansvarig Atrium Ljungberg

Representanter från Familjebostäder, projektledare utveckling, förvaltare och störningsutredare

Koordinator Drogfritt Nätverk

Enhetschef Fritiden

Enhetschef och biträdande enhetschef, Barn och Ungdom utredning

Enhetschef Familjestödsenheten

Polischef och kommunpolis i Lokalpolisområde Farsta

Rektor Hökarängsskolan.

- På flera platser framträder problem med otrygghet gällande utåtagerande beteende, skadegörelse, kriminalitet och drogmisbruk relaterat till ungdomsgäng där även en social problematik framträder. Problematiken är synbar i de lägre tonåren men även ännu yngre har förekommit. Flera ungdomar har senaste året placerats på låst institution med stöd av LVU, lagen om vård av unga.
- Rent allmänt upplevs en attitydförändring till det sämre hos vissa ungdomar som till synes tycks glorifiera snabba pengar och väljer att hänga vid tunnelbana och pendeltåg istället för att besöka fritidsgården som skulle passa bättre åldersmässigt
- Ungdomsgrupperna har ett åldersspann mellan 12 och 25 år. Problematiken varierar något i de olika grupperna och grupperna förekommer i mer lösare och fastare konstellationer under olika perioder.
- Ungdomar från yngre åldersgrupper, upp till de högre tonåren syns och hörs, stökar och skrämmer. Skadegörelse i form av tex. åverkan på fritidsgård och hotfullt beteende gentemot andra besökare på gården liksom lagning och försäljning av droger är framträdande. Drogen cannabis står i fokus.

- Till antalet är de inte så många, ca fem till tio individer i respektive gruppering, som ofta utgör ”svansen”, en lillebror, anhörig eller kompis till de äldre ungdomarna. Det är en viktig grupp när det gäller nyrekrytering till kriminell verksamhet.
- Gruppen runt 20 -25 år, de äldre i sammanhanget, syns inte så mycket utåt och antas heller inte vilja det då de förmodas stå för en grövre brottslighet.
- I Farsta Strand är ett par gator framträdande när det gäller skadegörelse i portar och trappuppgångar där ungdomar i grupp hänger, röker på, sparkar och skrämmer hyresgäster. Vid pendeltåg och tunnelbana samlas ungdomar i grupp, flera uppges vara i yngre tonåren och svarar för leverans och försäljning av droger.
- Området runt tunnelbanan och pendeltåget har varit utsatt genom skadegörelse, hot och våld.
- I Farsta förekommer, förutom i centrum och vid tunnelbanan, också langning narkotikamissbruk och skadegörelse runt Farstas första centrum och vissa gator däromkring.
- Fagersjö beskrivs till viss del som ett delat område. På vissa gator och i vissa portar förekommer häng och hotbilder för hyresgäster och närboende. Men i området finns också hus och lägenheter som inte alls är drabbade. Fagersjö beskrivs som en stark stadsdel med grannsamverkan och ett aktivt föreningsliv.
- I Hökarängen är det öppna missbruket av alkohol och narkotika tydligt och det förekommer ofta i kombination med psykisk ohälsa. Många yngre ungdomar som åldersmässigt skulle passa på fritidsgården hänger tillsammans med äldre ungdomar vid tunnelbanan.

Genomgång av Farstas nuvarande insatser och arbete kring trygghet och stöd till ungdomar

I Farsta finns i dag ett förhållandevis utvecklat trygghetsskapande arbete såväl övergripande som lokalt utifrån olika verksamhetsområden.

Nedan följer ett sammandrag av vad som framkommit i de företagna intervjuerna och samtalen.

- Stadsdelsförvaltningen har en pågående samverkan med olika hyresvärdar, organisationer och övriga aktörer. Ett exempel på detta är de regelbundna mötena i Hökarängen som förvaltningens vuxenhet har med Stockholms hem i syfte att samverka kring trygghetsskapande åtgärder och mot det öppna missbruket.
- Stadsdelsförvaltning och polisen har utarbetat en samverkansöverenskommelse (påskriven december 2016) med målsättningen att minska brottsligheten och öka den upplevda tryggheten för de som bor, verkar och vistas i stadsdelsområdet samt att tillsammans förebygga och förhindra nyrekryteringar till kriminella grupperingar och att ungdomar utvecklar ett kriminellt beteende. I Samverkansöverenskommelsen ingår en lägesbild av brottsligheten i Farsta stadsdelsområde avseende åren 2013 till och med 2015. I den ingår även såväl en åtgärdsplan för gemensamma prioriterade områden som en kommunikations- och uppföljningsplan. Den visar också på konkreta aktiviteter och en samarbetsstruktur.

- Polisen verkar brottsbekämpande och svarar tillsammans med ett bevakningsbolag för att upprätthålla ordning och trygghet i bland annat centrumområdet.
- Stadsdelsförvaltningens sociala insatsgrupp (SIG) unga vuxna, 19-29 år arbetar uppsökande och samordnande företrädesvis på dagtid.
- Kyrkan har ett utvecklat samarbete med förvaltningen i flera stadsdelar tex. Hökarängen, Farsta Fagersjö och Farsta Strand. I Hökarängen ordnas gemensamma aktiviteter på torget, ett gemensamt mål är att minska det öppna missbruket vilket idag bidrar till känsla av otrygghet för boenden i området. Som exempel kan nämnas Hökarängens Dag, sommaraktiviteter under juli och augusti, ”Sommarhökis” samt adventsfirande.
- Stadsdelsförvaltningens vuxenenhet har kontor i Hökarängen liksom kamratföreningen Bästa Svängen i vilken nykterhet och drogfrihet krävs för medlemskap.
- Centrumkyrkan erbjuder sopplunch en gång i veckan, samt har ett visst samarbete med ungdomshuset Tuben.
- Stadsdelsförvaltningen har ett kontinuerligt samarbete och dialog med föreningen Ett förenat Fagersjö.
- Fagersjö lyfts fram av Familjebostäder som en stark stadsdel med grannsamverkan och aktiva föreningar där de olika aktörerna känner varandra och har en bra kommunikation. Husvärdar har god kännedom om området.
- Familjestödsenheten vid stadsdelsförvaltningen, som bedriver öppenvård för barn och ungdom, arbetar såväl förebyggande som behandlande och har ett tiotal olika insatser med väl utvecklade metoder för att möta ungdomar med olika behov. Fältassistenter, vid Familjestödsenheten, som är fyra till antalet, arbetar förebyggande och möter ungdomarna företrädesvis i skolan. Därutöver jobbar de ute två kvällar i veckan fram till kl. 01.00.
- Andra insatser från Familjestödsenheten är:
Disaggrupper, för flickor att våga ta för sig och höja sitt självförtroende, Primaskolans verksamhet i årskurs 7, LIHF som arbetar lösningsfokuserat med placeringsnära ungdomar, Kristeam i samverkan med socialsekreterare på utredningsenheten, Familjebehandling, Skolnärvaroteamet, Famnen och Ungdomsmottagningen tillsammans med landstinget samt Stödboende med sammanlagt 16 lägenheter.
- Fritidsgårdarna är en trygg, drogfri och tobaksfri miljö för ungdomar. De är öppna mötesplatser där verksamheterna bygger på delaktighet, relationsbyggande, coachning och goda föräldrakontakter. De skall vara en plats där ungdomar kan utvecklas och kreativitet och intressen tas till vara.
- Det finns fem fritidsgårdar med geografisk spridning och ett ungdomshus, Tuben i Farsta Centrum, samt en öppen idrottsverksamhet. De fem fritidsgårdarna avser målgruppen årskurs 6-9, Tuben avser årskurs 9 tom. gymnasiets årskurs 3. Idrottsverksamheten sker i samarbete med idrottsförvaltningen. Verksamheten bedrivs fredagskvällar med inriktning idrott och rörelse för årskurs 6-9. En av fritidsgårdarna har verksamhet som på måndagar och onsdagar riktar sig till ungdomar som går i grund/gymnasiesärskola.
- Det finns forum för samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid, kallat SSPF.
- Föräldravandringar/Trygghetsvandringar utgår från bland annat Hökarängsskolan där de arrangeras av föräldraföreningen.
- Den myndighetsutövande delen av den sociala barna- och ungdomsvården inom stadsdelsförvaltningen arbetar på individnivå utifrån anmälningar och ansökningar.

Utredarna arbetar företrädesvis med ungdomar runt 15 år och mer sällan med så unga som är under 12.

- Det finns en god samverkan på lokal nivå i form av lokala BRÅ som är ett forum för informationsutbyte och samverkan mellan stadsdelsförvaltning, skola, bostadsbolag, brandkår, polis, trafikkontor, kyrkan och SL.

Vad lära av Skarpnäckslyftet?

I Bagarmossen hade ungdomarna i princip tagit över torget och känslan av otrygghet var stor hos de som bodde och verkade i området. Stockholmshem tog initiativ till ett aktivitetshus och sökte samarbete med stadsdelsförvaltningen. Ett arbete som successivt utvecklades till att omfatta också andra aktörer. Samarbetet organiserades, strukturerades och tog på kort tid formen av ett projekt och gav effekter på olika sätt.

Det är ett komplex av samverkande faktorer och omständigheter som påverkar hur framgångsrikt ett lokalt samarbetsprojekt mellan olika ”samhällskrafter” inom ett visst begränsat geografiskt område blir. Det handlar om både synliga och mindre synliga faktorer på flera olika plan. Faktorer ges också olika tyngd och vikt av de som är inblandade eller av de som anser sig vara initierade i det specifika samarbetsprojektet, vilket gör att det måste antas en viss försiktighet när slutsatser och lärdomar ska dras av samarbetet och dess effekter utifrån gjorda intervjuer. Med detta sagt följer nedan en genomgång av ett antal inslag i Skarpnäckslyftet som många av de intervjuade framhöll och pekade ut som framgångsfaktorer.

En första omständighet, som kom att leda till framgång, var projektets organisation med en liten, effektiv och flexibel projektgrupp med ett tydligt operativt mandat. Som ett nära stöd fanns en styrgrupp som genomstrukturerades av samma samarbetsanda som projektgruppens. Det fanns även en referensgrupp med politiker som medförde att det fanns en viss insyn även för den strategiska ledningsnivån i projektet vilket var betydelsefullt.

I samarbetet visste alla deltagare i projektgrupp och styrgrupp vad man skulle samarbeta om och hur man skulle göra det. De olika representanterna hade tydliga utgångspunkter för arbetet.

En andra framgångsfaktor var att det fanns ”rätt personer” i huvudrollerna för projektet, eldsjälar som kom att driva verksamheten framåt och som inte var främmande för att jobba med lite okonventionella metoder. Samspelet och tilliten i projektgruppen var en av hörnstenarna liksom att gruppen hölls ihop av en engagerad och drivande projektledare.

Förmågan som fanns inom projektet att skapa ett kontaktnät med flexibilitet, öppenhet och engagemang med möjlighet att agera snabbt var oerhört betydelsefullt.

Ett tredje viktigt inslag var anlitanheten av SPRV, med engagerade brandmän, det var sannolikt avgörande för projektets resultat, inte minst i arbetet med unga vuxna. SPRV hade möjlighet att arbeta på lite udda tider, de representerade inte någon myndighet, de var neutrala, orädda, hade tydliga värderingar, erbjöd utbildning och fick så småningom en växande status hos

ungdomarna. Ungdomarna blev sedda och bekräftade med tydliga regler och krav. De erbjöds aktiviteter och utbildning vid platser som brandförsvaret själva använder, i form av brandkunskap, risk och konflikthantering, samt utbildning i räddningstjänst såsom första hjälpen i samband med bland annat våldets konsekvenser. Detta för att öka medvetenheten om handling och konsekvens men också för att skapa en bättre självbild och självförtroende hos individen. Även en polisvolontärutbildning startades. Killarna utmanades till att bli vanliga män där begrepp som lag och moral och rätta värderingar var centrala.

Arbetet med områdesvärdarna bidrog också starkt till att SPRV blev en nyckelfaktor i projektet. Ungdomarna som klarade kraven för att pröva som områdesvärdar kom att anställas av SPRV och jobba tillsammans med stiftelsens personal, aldrig ensamma, vilket skapade en tillit i det uppsökande och trygghetsskapande arbetet och stärkte även samarbetet med polisen. De ronaderade på allmänna platser i bostadsområdet under kvällstid och rapporterade till bostadsföretagen om olika typer av skadegörelse efter varje arbetspass. De ungdomar som inte fick möjlighet att jobba som områdesvärd kunde istället få stöd till annan sysselsättning eller arbete via till exempel Jobbtorg.

En fjärde framgångsfaktor var att arbeta utifrån två mötesplatser, två gårdar, Bagishuset för ungdomar upp till 18 år och Bagisgården för unga vuxna från 18-25 och att aktivt arbeta för att involvera och kommunicera med föräldrarna framförallt för de yngre var en av de viktigare delarna i ungdomsarbetet.

En ytterligare och mycket viktig faktor var att det fanns ekonomiska resurser och en uthållighet över lång tid. Att inte ge upp var ett ledord som genomsyrade samarbetet.

Utöver detta var polisens engagemang och aktivt deltagande i projekt och styrgrupp samt att polisen startade ett poliskontor i området viktiga inslag och bidrog till mycket positivt.

Avslutningsvis bör det utvecklade SIG-arbetet(social insatsgrupper) framhållas, detta arbete var väl utbyggt i Skarpnäck och fångade upp och fick kontakt med många ungdomar. SIG hade en viktig roll när det gällde att motivera och rekrytera till att prova på och bli områdesvärd.

Sammanfattning och reflektion

Under samtliga samtal och intervjuer med medarbetare vid stadsdelsförvaltningen och samverkanspartners i Farsta har det framkommit önskemål och behov av att utveckla och fördjupa arbetet mellan olika lokala, offentliga och civila verksamheter i Farsta för att öka tryggheten i stadsdelsområdet och motverka hot och våld, skadegörelse och kriminalitet i samband med drogmissbruk och droghandel.

Tre geografiska områden utmärker sig, Farsta Centrum/Farsta Strand, Hökarängen och Fagersjö. Det finns en samstämmighet hos de intervjuade runt problembilden i Farsta även om den kan variera något utifrån de intervjuades olika utgångspunkter. En tydlig bild som framträder är att kriminaliteten förekommer i ungdomsgrupper i olika åldrar men att tendens finns att den märks mer och mer i de lägre åldrarna. Samtidigt finns en bild av att

problematiken med droger och vidhängande brottslighet bland gruppen unga vuxna över 18 år växer. Missbruket är i dessa fall ofta kopplat till psykisk ohälsa. För denna målgrupp, behövs ett bredare, uppsökande och mer utåtriktat arbete. I dagsläget utgår detta huvudsakligast från SIG verksamheten som till största delen arbetar under dagtid.

Utförare och öppenvård inom socialtjänsten har bra metoder och fritidsgårdarna genomtänkta och strukturerade verksamheter för att möta ungdomars olika behov och dessa är viktiga att ta till vara framöver. Lokalt i Farsta existerar idag en samverkan på olika nivåer, och i olika konstellationer. Det här gör att det finns en grund att utveckla ett bredare förebyggande arbete för att i samverkan mellan många aktörer stävja ungdomskriminalitet och drogmissbruk och hindra nyrekrytering till kriminella verksamheter.

Stadsdelsförvaltningens myndighetsutövande enheters erfarenhet och kompetens är viktiga att ha med i ett fortsatt utvecklingsarbete. En sak som påtalades av några av de intervjuade i Skarpnäckslyftet var att den myndighetsutövande individ och familjeomsorgen kunde varit mer aktiv i samarbetet än som var fallet.

Som nämnts tidigare finns mycket resurser i Farsta och det finns en relativt etablerad samverkan mellan olika interna och externa aktörer lokalt. Med hänvisning till vad som bidrog till framgångarna i Skarpnäckslyftet och utifrån de intervjuer som gjorts, behöver dock formerna för samarbetet stärkas och utvecklas. Det som särskilt betonas är önskemål om och behov av ett mer riktat arbete mot gruppen unga vuxna.

Nedan följer ett sammandrag av önskemål och behov som framkommit i de företagna intervjuerna och samtalen:

- Det saknas en mötesplats för unga vuxna, för de som gått ut gymnasiet, driver runt och saknar någon form av sysselsättning.
- Det behöver utvecklas ett mer organiserat och frekvent samarbete mellan olika aktörer, både på dagtid och på kvällstid.
- Det behöver skapas förutsättningar för ett samarbete med en extern resurs såsom SPRV eller liknande insats, som komplement till de befintliga insatser som finns idag.
- Stadsdelsförvaltningen behöver ha mer professionell personal ute på kvällstid för att tillsammans med andra vuxna möta ungdomar där ungdomarna finns. Andra vuxna kan vara polisen, föreningar, störningsjourer från familjebostäder i Farsta Strand, trygghetsvandrande föräldrar mm.
- Stadsdelsförvaltningens sociala insatsgrupp, SIG för unga vuxna, behöver utvecklas för att nå även yngre åldersgrupper samt möjliggöra för lotsarna inom SIG att arbeta mer uppsökande även på kvällstid.
- Ett bidrag till tryggheten i Farsta, framförallt i centrum, är Nokas vaktbolag som arbetar på uppdrag av Atrium Ljungberg. De har en stor kunskap om de olika ungdomsgrupperna i området och har visat sig vara mycket intresserad av att samarbeta med övriga goda krafter. Här behöver undersökas om det är möjligt till ökad samverkan med vaktbolaget kring trygghetsfrågorna.
- Det behövs fler insatser för att identifiera starka negativa förebilder bland unga kriminella och få bort dem från området.

- Samverkan och samarbetet med polisen kan utvecklas och förbättras ytterligare med utgångspunkt från den framtagna samverkansöverenskommelsen. Ett bra samarbete med polisen är betydelsefullt och nödvändigt för ett trygghetskapande arbete och för att ge stöd till utsatta ungdomar och familjer. Det måste ske med respekt för och tillit till varandras olika professioner. Det är viktigt att de olika professionerna gentemot ungdomarna och föräldrarna visar tydligt att man samarbetar med varandra.

Även om flera stadsdelar i Farsta stadsdelsområde uppfattas som relativt trygga och de flesta barn och ungdomar och deras familjer har en väl fungerande tillvaro finns det fortfarande platser och miljöer i området där känslan av otrygghet och rädsla är framträdande och där den bakomliggande orsaken till viss del beror på förekomsten av olika typer av ungdomsproblem. Det rör sig om ett brett åldersspann bland ungdomarna, 12-25 år och olika former och grader av problembeteende. Allt från allvarlig brottslighet, omfattande missbruk av droger till ett allmänt störande och utåtagerande beteende vid olika platser. Den kriminella verksamheten är bland annat framträdande vid pendeltåg och tunnelbana men förekommer på flera ställen, i olika intensitet och allvarlighet under olika perioder. Det är inte ovanligt att de olika problemskapande ungdomsgrupperna består av både äldre och yngre ungdomar, där de yngre bildar en ”svans” som inte sällan utnyttjas av de äldre för att begå brott av olika slag.

Resursgenomgången som gjorts inom ramen för detta arbete visar att det finns en mängd olika former av insatser för att stödja ungdomar och motverka ungdomsproblematik i Farsta. Det finns såväl individinriktade som grupporienterade insatser som allmänt uppsökande insatser. Det som, i förhållande till Skarpnäckslyftet, saknas är fler professionella som arbetar uppsökande och fler vuxna som trygghetsvandrare eller samverkar på kvällstid och helger. Därtill skulle det behöva utvecklas ytterligare insatser för att stötta föräldrarna till de ungdomar som finns i problemmiljöerna.

Även fler professionella insatser behövs som riktar sig mot gruppen unga vuxna, varav ett antal mer eller mindre allvarligt ägnar sig åt kriminalitet och drogverksamhet, och detta arbete kräver sannolikt ett speciellt arbetssätt.

En lärdom från Skarpnäckslyftet är att det för att skapa ett framgångsrikt samarbete, som inbegriper hela åldersspannet ungdomar, behövs ett forum där det förekommer ett kontinuerligt och frekvent informationsutbyte mellan ett antal representanter från lokala myndigheter som också snabbt kan ta initiativ till att genomföra gemensamma och synkroniserade insatser utifrån en gemensam målbild. Det existerande samarbetsforumet SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritid) har en del av detta. Det gäller dock målgruppen ungdomar upp till 16 år vilket gör att målgruppen av äldre ungdomar inte fångas in vilket skulle behövas för att få en helhetsbild av ungdomsproblematiken.

Det som särskilt betonas av många intervjuade som en betydande framgångsfaktor är den utbildning som SPRV utvecklat och erbjudit de äldre ungdomarna, det vill säga gruppen unga vuxna i Skarpnäck.

Utbildningen genomförs av brandmän med lång erfarenhet och kompetens av att arbeta med socialt utsatta ungdomar och familjer i trygghetskapande och brottsförebyggande arbete,

även polisen har medverkat med utbildning i lag och moral. Utbildningen har genomförts vid Storstockholms brandförsvares övningsanläggning, Kungsholmens brandstation, Södersjukhuset och hos polisen.

Ungdomarna har erbjudits utbildning i räddningstjänst, första hjälpen, IVA sjukvård (i väntan på ambulans), brandkunskap och risk- och konflikthantering samt sjukvård i samband med våldets konsekvenser, för att bland annat öka medvetenheten om handling och konsekvens men också för att skapa en bättre självbild och självförtroende hos individen. Även dokumentation och rättskunskap, preventivt arbete i sociala frågor och hur man bemöter och hjälper blåljuspersonal såsom brand, polis och ambulans vid insats har ingått i utbildningen. Ungdomarna har erhållit ett diplom efter genomförd utbildning. Utbildningen har värderats högt av ungdomarna och en liknande utbildningsinsats skulle sannolikt uppskattas och ha stor betydelse också i Farsta, liksom att den skulle vara en bra grund för ungdomarna i ett förändringsarbete men också för att skapa möjligheter till framtida sysselsättning och jobb.

En fysisk mötesplats för äldre ungdomar med ordnade aktiviteter skulle sannolikt också bidra till att stärka trygghetsarbetet i ett område. En plats med inriktning att skapa relationer, identifiera och bryta negativa mönster, erbjuda riktade insatser som föreläsningar, utbildning och arbetsträning och även arbete genom till exempel rekrytering som trygghetsvärd eller områdesvärd eller vidare till Jobbtorg skulle ha stor betydelse i det brottsförebyggande arbetet. Platsen skulle således inte bara ses som en fritidsgård för äldre ungdomar i allmänhet utan också ha fokus på att stötta individen för att bryta en destruktiv tillvaro med utanförskap.

Att få utbildning och möjligheter att fortsätta verka trygghetsskapande i sitt bostadsområde skulle förutom att ge ungdomar framtidshopp, också gynna hyresgäster, bostadsföretag och fastighetsägare i området. I likhet med Skarpnäck skulle det trygghets- och brottsförebyggande uppdraget bestå i att rondera allmänna ytor i bostadsområdet under kvällstid för att synas och skapa trygghet i närmiljön för boende, allmänhet och näringsidkare. Det skulle också bestå av att kontinuerligt rapportera till bostadsföretagen om skadegörelse, om portar inte går i lås, se till att inte obehöriga vistas i fastigheterna men också att kunna arbeta visst förebyggande som till exempel att byta lampor, sätta ett nytt lås till ett källarförråd etc. Alla avvikelser som lampor som inte fungerar, klotter, uppbrutna källarförråd och annan skadegörelse skulle rapporteras efter arbetspasset till fastighetsägare, stadsdelsförvaltningen och/eller polisen. Det skulle kunna utveckla ett så kallat vinnar-vinnar perspektiv, ungdomar erbjuds sysselsättning eller jobbmöjligheter samtidigt som trivseln och tryggheten i ett bostadsområde ökar och hyresvärdar får hjälp att förhindra skadegörelse och orosstörningar. Ungdomar som får möjlighet att fortsätta som trygghetsvärd eller områdesvärd blir också goda förebilder eller mentorer för yngre ungdomar i områdena.

Sammanfattningsvis skulle Farsta sannolikt gynnas av att tillsätta en extern insats som man gjort i Skarpnäck, för att fånga in och arbeta mer fokuserat med de äldre ungdomarna 16 till 25 år och vara ett komplement till det arbete som bedrivs i dag. Den insatsen skulle ha ett koncept som innebär att man kan arbeta uppsökande och relationsskapande på lite udda tider såsom kvällar och helger, vara neutral, ha ett tydligt förhållningssätt och regler samt kunna erbjuda utbildning enligt den i Skarpnäck och hjälpa till med sysselsättning och jobb. Det skulle bidra till ett lyft för arbetet med ungdomar och trygghet i Farsta. Då tillförs kompetens

att jobba med gruppen unga vuxna i kombination med insatser även för yngre ungdomar, vilket gör att den kan vara en viktig kugge i ett samarbete som tar ett helhetsgrepp kring ungdomssituationen i Farsta. En sådan insats skulle kunna jobba uppsökande i till exempel Farsta Strand, Fagersjö och Farsta Centrum i kombination med att de driver verksamhet för unga vuxna i en lokal i något av områdena samt ha möjlighet att lotsa till olika aktiviteter

Denna insats skulle kunna samverka med fältassistenter, SIG, fritiden, hyresvärdarna Atrium Ljungberg, Familjebostäder, och polisen utifrån aktuell lägesbild och behov. Tillsammans skulle dessa parter kunna bilda ett heltäckande samarbete och få ett mer samlat grepp om hela åldersspannet av ungdomar. Denna insats skulle bli ett stöd även för trygghetsvandrare och kunna finnas tillgänglig också för SSPF i de fall grundskoleungdomar hänger ihop med unga vuxna och visar upp olika former av problembeteende.

En sådan extern insats, med utvecklade arbetssätt och fokus på att stödja gruppen unga vuxna som brottas med missbruk och kriminalitet skulle bidra till ett operativt och målgruppsmässigt bredare samarbete mellan de aktörer som idag på olika sätt arbetar med ungdoms och trygghetsfrågor i Farsta.